

Список використаних джерел:

1. История средних веков. В 2 т. Т. 2; Учеб. Для вузов по спец. «История» / Л. М. Брагина, А. Н. Чистозвонов и др.; Под ред. З. В. Удальцовой и С. П. Карпова – М.: Высш. шк., 1991. – 400 с.
2. Эрл Е. http://www.reformed.org.ua/author.php?wl=2&id_author=117 Кернс «Дорогами християнства». История церкви. Протестант. [режим доступу] <http://www.reformed.org.ua/2/296/Cairns>
3. Макс Вебер. Протестантська етика і дух капіталізму : [пер. з нім. О. Погорілого] / Макс Вебер. – К.: Основа, 1994. – 261 с.
4. Крамар Ю. В. Реформація як чинник європейської історії нового часу (до 500 – річчя Реформації в Європі) / Ю. В. Крамар // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Вип. 4 (353). – Луцьк, 2017. – С. 81–87.

Рожкова М.Ю.

*студентка факультету історичної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова*

ОСОБИСТІСНИЙ ФАКТОР У ДЕРЖАВНИХ ПРОЦЕСАХ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIII СТОЛІТТЯ

У даному дослідженні на підставі низки джерел здійснено спробу відтворення особистих взаємин між наступниками Данила Романовича: Васильком Романовичем, Львом Даниловичем, Шварно Даниловичем, Мстиславом Даниловичем, Володимиром Васильковичем та Юрієм I Львовичем.

У другій половині XIII ст. особистісні відносини між князями-наступниками Данила Галицького відігравали дуже вагомий роль, безпосередньо в розвитку державних відносин. Особливо серед наступників Данила виділяється постать Лева Даниловича. Його образ на сторінках Галицько-Волинського літопису далеко неоднозначний: в першій половині він виступає як хоробрий і відважний воїн, а в другій – як «безчесний князь», який не радячись з своїми рідними батьком та дядьком, втягує їх у різні військові дії. На противагу йому бачимо ідеальних князів Шварна, Мстислава і Володимира Васильковича. В політиці завжди відчутний вплив особистих відносин що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Після смерті Данила Романовича Галицько-Волинська держава опинилася під колегіальною управою Романовичів. У цій системі почесне старшинство дісталось Василькові Романовичу. Як вказує М. С. Грушевський, після смерті Данила Галицького було сформовано два табори: Василько і Шварно, тим часом як Лев тримався осторонь від них [4, с. 92]. До явного конфлікту не дійшло, але протиріччя з кожним роком постійно наростали і посилювалися.

Коли саме розпочалося погіршення взаємин між родичами, єдиної думки в історіографії не має. П. В. Грицак вважає, що погіршення взаємин між братами Даниловичами та Васильком Романовичем розпочалося тоді, коли Войшелк у 1267 році пішов у монастир і призначив своїм наступником у Литві Шварна Даниловича, який був одружений на доньці Міндовга, сестрі Войшелка [3, с. 118]. Шварно досить добре знався на литовських справах, тому, коли Войшелк вирішив піти в монастир, він був впевнений у своєму виборі. Але, крім того, на литовський престол претендував і Лев Данилович. Коли Войшелк призначив Шварна своїм наступником, тим викликав найбільше невдоволення Лева. П. В. Грицак припускає, що ця подія викликала невдоволення також і у Василька Романовича. Можливо, що і

серед інших Романовичів запанував неспокій із-за несподіваного зросту сил Шварна. Саме від цієї важливої події, на думку П. В. Грицака, порушилася рівновага між членами роду назавжди [3, с. 119].

На відміну від П. В. Грицака, Л. В. Войтович не вказує, що Лев Данилович претендував на литовський престол. Він лише не хотів, щоб Шварно укріпився на цьому престолі. Лев знав, що найлегше вирішити це питання можна було просто домовившись з Войшелком. Але Войшелк побоювався Лева Даниловича. І зустріч міг організувати тільки Василько Романович. Але Василько теж не дуже сильно хотів, щоб відбулася зустріч Лева з Войшелком, бо розумів, що її метою був литовський престол. Л. В. Войтович також наголошує на тому, що Василько підтримував Шварно в його прагненнях посісти литовський престол, і не погоджується з думкою П. В. Грицака, що Василько підтримував Лева і не хотів, щоб Шварно отримав литовський престол [2, с. 62–63].

Л. В. Войтович наголошує, що Лев не вбивав Войшелка, а загибель була випадковою, бо Лев приїхав лише з намірами переконати Войшелка, щоб він не передавав престол Шварнові [2, с. 66–68]. На відміну від Л. В. Войтовича, Галицько-Волинський літопис прямо відзначив, що «убив Войшелка завестью же что даль землю Литовскую брату его Шварну» [1, с. 94]. Версію Галицько-Волинського літопису підтримує також М. Котляр, який теж у своїй праці вказує, що «у 1267 році Лев Данилович розлючений тим, що Войшелк віддав Литву Шварно, а не йому, по-звірячому забив його» [7, с. 215]. Так вважав і І. Крип'якевич, вказуючи, що «у гніві убив литовського князя Войшелка тому, що він передав своє князівство не йому, а Шварнові» [8, с. 93]. Цю версію підтримують також Я. Мельничук [9], Б. Карабін [6] та Артурас Дубонис [5], які теж наголошують, що Лев убив Войшелка через заздрість.

На думку ж Л. В. Войтовича, протистояння між Шварно і Левом розпочалося ще до цієї події, в 1262 р., за часів Данила Галицького. В цей час Данило Галицький повернувся з еміграції і в Тернаві відбувся княжий сейм за участю Данила і Василька Романовичів, Болеслава Сором'язливого, Лева і Шварна Даниловичів і Володимира Васильковича [2, с. 60–63].

Після повернення Данила Романовича, зовнішньополітичні пріоритети змінилися. Данило мав ще надію на союз з іншими європейськими державами відвоювати від монголів землі всієї Русі. Зрозуміло, що Лев Данилович краще розумів всю ситуацію і до планів батька поставився вороже. Василько Романович теж краще орієнтувався у політичній обстановці і не міг підтримати планів старшого брата. Позиція брата та старшого сина дуже обурила короля Данила.

Тепер найближчий сподвижник Данила його син Лев опинився мало не в опозиції до батька. Тому Данило Романович наближує до себе Шварно та Мстислава, які, очевидно, перебували з ним в еміграції і дотримували його політику. Також король відреагував дуже різко на позицію Василька та Лева. Він відібрав у Василька Луцьку землю і передав її синові Мстиславу, а в Лева відібрав Галицьку землю для Шварно. Це викликало злість старшого брата, який не хотів підкорятися волі батька, і не поспішав віддавати свою землю, адже знав, що силою відібрати в нього вони не зможуть, так як він впевнено закріпився на міжнародній арені. Шварно не наважувався захопити Галицьку землю силою. Він шукав зближення з Васильком Романовичем, і як виявилось, не безрезультатно. Шварно Данилович також намагався встановити дружні стосунки і з польським королем, якого спочатку розглядав як союзника, але вже у 1266 р. дійшло до війни. У цій війні він міг розраховувати лише на допомогу Василька. Тож, на думку Л. В. Войтовича, саме з цього часу і починається протистояння між Левом, братами та Васильком Романовичем [2, с. 65–66].

Після того, як у 1269 р. померли Василько і Шварно, Лев без проблем зайняв Холмське і Дорогочинське князівства. Після смерті Василька він став повноправним сюзереном Галицько-Волинської держави.

М. Котляр вказує, що за підтримки Лева Даниловича Тройден напав на Волинь і пограбував його. Вважається, що це була одна з вагомих причин відверто негативного ставлення до Лева з боку Володимира Васильковича, і його рішення зробити своїм наступником Мстислава.

Як розповідає С. Панишко, коли Володимир Василькович захворів і вирішив призначити своїм наступника, серед його найближчих родичів було три претенденти: з однієї сторони це Лев Данилович та Юрій, а з іншої – Мстислав Данилович. Автор звернув увагу на тісні зв'язки з Юрієм, і висловив здогадку, що володимирський стіл передасть Юрію. Але чому Володимир змінив свою думку, можна лише здогадуватися. У 1287 році Мстислав Данилович отримав від смертельно хворого Володимира документ про передачу у спадщину Володимирського князівства. Радісний Мстислав відразу про це повідомив старшого брата. Тепер Мстислав з удільного князя перетворювався на сильного сюзерена Волині. 10 грудня 1288 р. помер Володимир Василькович. М. Котляр вказує на те, що ще за життя Володимира Лев приходив до нього і просив його, щоб він віддав йому Берестейську волость. Володимир йому категорично відмовив [10, с. 8–10]. І як дотепно написав М. С. Грушевський «Мстислав так настрахав татарами Юрія та його батька, що вони мушили виректися всяких аспірацій на Волинь, Володимирські землі по його смерті в цілості перейшли до Мстислава» [4, с. 101–102]. І Лев змусив Юрія повернути назад Берестя. Тепер вся Волинська земля опинилася в руках Мстислава. В. Пашуто навпаки стверджує, що «Мстислав Данилович до 1289 року прихильник Володимира, змінив орієнтацію після об'єднання Волині у своїх руках, і ступив на шлях співпраці з Левом» [11, с. 118]. Але крім В. Пашуто цю версію ніхто не підтвердив. Тому чи було так насправді – невідомо.

У кінцевому рахунку, після смерті Мстислава Даниловича Володимирське князівство з Луцьком перейшло до Юрія Львовича.

Список використаних джерел:

1. Галицько-Волинський літопис / Упорядник Р. М. Федорів / – Львів: «Червона калина», 1994. – С. 257.
2. Войтович Л. В. Князь Лев Данилович // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – Львів, 2012. – С. 184.
3. Грицак П. Галицько-Волинська держава / П. Грицак. – Нью-Йорк : Обнова, 1958. – 176 с.
4. Грушевський М. С. Історія України – Руси. – Т. 3. Видання друге. – Львів, 1905. – С. 592.
5. Дубонис С. А. Борьба за литовський трон после смерти короля Миндаугаса (1264–1268) // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XIV ст.). – К., 2004. – № 4. – С. 128.
6. Карабін Б. Князі України – Русі. – Львів: Видавництво «Край», 1993. – С. 122.
7. Котляр М. Ф. Україна крізь віки: Галицько-Волинська Русь. – Т.5. – К.: Видавничий дім альтернатива, 1998. – С. 292.
8. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 519.
9. Мельничук Я. Князі України – Русі. – Львів: Видавництво «Край», 1993. – С. 122.
10. Панишко С. Поїздка волинського князя Володимира Васильковича до Ногая у 1286 р. // Київська Старовина – К., 2007. – С. 20.
11. Пашуто В. Г. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси – М., 1950. – С. 486.